

GENERAL ARTICLE

Health promotion situation of some workplaces in Krathumban district, Samut Sakhon province

Jutarat Sathumakit¹, Supatra Chuenim², Ubol Chanpet³, and Siriluk Khanaroek⁴

¹ Dip in Nursing Science. The 4th Regional Health Promotion Center, Ratchaburi

² Dip in Nursing Science. Krathumban hospital, Samut Sakhon Province

³ M.Ed. The 4th Regional Health Promotion Center, Ratchaburi

⁴ B.P.H. The 4th Regional Health Promotion Center, Ratchaburi

Corresponding author: Ubol Chanpet Email : p_bon@hotmail.com.

Received: 15 November 2011 revised: 17 February 2012 accepted: 22 February 2012

Online available: December 2012

Abstract

Sathumakit J, Chuenim S, Chanpet U. and Khanaroek S.

Health promotion situation of workplaces in Krathumban district, Samut Sakhon province.

J Pub. Health Dev.2012; 10(3): 63-74

A cross-sectional study focusing on the employees' health promotion guideline and demand of some workplaces in Krathumban District, Samut Sakhon Province – Two sample groups were 29 executives and 420 employees. Data gathered via questionnaires in February-March 2011. Percentage was used as analyzing statistics.

Results in executives' group showed the workplaces had health promotion policy (75.9%) and activity budget (65.5%). Most-operated activity in personal hygiene was annual health-check; in healthy-behavior promotion was anti-narcotics. Most-wanted aspect in health promotion was the in-house training for employees' leaders. Results in employees' group showed they had BMI in obese level (23.8%), had non-regular exercise, consumed too much high-fat food and alcohol drinks. Most-wanted aspect in health promotion was the improvement for a pleasant and livable workplace environment.

Therefore, The 4th Region Health Promotion Center Ratchaburi and related offices then should organize training on the benefits/importance of health promotion in the workplace so the executives can allocate budget appropriately. Related offices as the mentor should give advices and support the operations as per their potential and demand until the ultimate success.

Keywords: health promotion, workplaces, Samut Sakhon province

สถานการณ์การส่งเสริมสุขภาพของสถานประกอบการ ส่วนหนึ่งในอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

จุฑารัตน์ ธรรมกิจ¹ สุพัตรา ชื่นอิม² อุบล จันทรเพ็ชร³ และศิริลักษณ์ ขณะฤกษ์⁴

¹ ป.พ.ส. กลุ่มพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรี

² ป.พ.ส. กลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชน โรงพยาบาลกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

³ ศษ.ม. กลุ่มพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรี

⁴ สบ. กลุ่มพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรี

บทคัดย่อ

จุฑารัตน์ ธรรมกิจ สุพัตรา ชื่นอิม อุบล จันทรเพ็ชร และศิริลักษณ์ ขณะฤกษ์
สถานการณ์การส่งเสริมสุขภาพของสถานประกอบการส่วนหนึ่งใน
อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร
ว.สาธารณสุขและการพัฒนา. 2555;10(3): 63-74

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมสุขภาพและความต้องการด้านการส่งเสริมสุขภาพ
พนักงานของสถานประกอบการส่วนหนึ่งในอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการสำรวจแบบตัดขวาง
กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้บริหารของสถานประกอบการ จำนวน 29 คน และพนักงานในสถาน
ประกอบการจำนวน 420 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์
ถึงมีนาคม 2554 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติร้อยละ

ผลการศึกษาจากผู้บริหารพบว่า สถานประกอบการมีนโยบายด้านการส่งเสริมสุขภาพ ร้อยละ 75.9 มีงบ
ประมาณเพื่อจัดกิจกรรม ร้อยละ 65.5 กิจกรรมที่ดำเนินการมากที่สุด ด้านอนามัยบุคคล คือ การตรวจสุขภาพ
ประจำปี ด้านส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพคือ การต่อต้านสิ่งเสพติด และประเด็นการส่งเสริมสุขภาพที่ต้องการ
มากที่สุด คือ การอบรมแกนนำพนักงานด้านส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบการ ผลการศึกษานักงานพบว่า
ค่าดัชนีมวลกายอยู่ในภาวะอ้วน ร้อยละ 23.8 ส่วนใหญ่ออกกำลังกายบ้างไม่สม่ำเสมอ รับประทานอาหารไขมัน
สูงบ่อย ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และประเด็นการส่งเสริมสุขภาพที่ต้องการมากที่สุดคือ การพัฒนาสถานที่
ทำงานน่าอยู่ นำพนักงานในสถานประกอบการ

ดังนั้น ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมให้ความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพแก่
ผู้บริหารของสถานประกอบการให้ทราบประโยชน์และความสำคัญ และสนับสนุนงบประมาณอย่างเหมาะสม โดย
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำและสนับสนุนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับศักยภาพและ
ความต้องการจะทำให้การส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบการประสบผลสำเร็จ

คำสำคัญ การส่งเสริมสุขภาพ สถานประกอบการ จังหวัดสมุทรสาคร

บทนำ

ประชากรวัยทำงานหรือวัยแรงงาน นับอายุตั้งแต่ 15 ปี ถึง 59 ปี ถือเป็นประชากรกลุ่มหลักของประเทศ เพราะมีจำนวนมากที่สุด และถือเป็นกำลังหลักในการสร้างผลผลิตและดูแลรับผิดชอบประชากรกลุ่มอื่นๆ ผลกระทบทางสุขภาพที่จะเกิดขึ้นกับประชากรวัยแรงงานสามารถเกิดขึ้นได้ ทั้งจากพฤติกรรม ความเสี่ยง หรือลักษณะการดำเนินชีวิต รวมทั้งผลกระทบจากการประกอบอาชีพ ก็มีผลกระทบทางสุขภาพโดยตรง จากรายงานภาวะสุขภาพของแรงงานไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2553¹ พบว่าประชากรวัยแรงงานในประเทศไทยมีประมาณ 45.0 ล้านคน กว่าร้อยละ 75 มีงานทำ โรค/อาการที่แรงงานป่วยหรือไม่สบายสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ระบบทางเดินหายใจ (ร้อยละ 32.5) ปวดหลัง/ปวดกล้ามเนื้อ (ร้อยละ 20.7) และความเครียด/นอนไม่หลับ/ปวดศีรษะ (ร้อยละ 18.9) และกว่า 1 ใน 10 ของแรงงานมีโรคเรื้อรัง/โรคประจำตัว (ร้อยละ 11.4) โดยโรคเรื้อรัง/โรคประจำตัวที่พบสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ โรคหัวใจและหลอดเลือด (ร้อยละ 32.4) โรคเบาหวาน/ความผิดปกติของต่อมไทรอยด์ (ร้อยละ 21.1) และโรคเรื้อรังของระบบหายใจ (ร้อยละ 18.7) แรงงานส่วนใหญ่มีพฤติกรรมสุขภาพในทางที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี แต่ยังมีแรงงานบางส่วนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ เช่น การสูบบุหรี่ และดื่มสุรา

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดปริมณฑลกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกะทู้แบน และอำเภอบ้านแพ้ว อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพเอื้อต่อการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมเนื่องจากอยู่ในเขตปริมณฑล มีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกและรวดเร็ว ประกอบกับมีโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมต่อการลงทุน จึงมีผู้ประกอบการด้านธุรกิจอุตสาหกรรมให้ความสนใจมาลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก จากการศึกษาข้อมูลโรงงานอุตสาหกรรม

ในจังหวัดสมุทรสาคร 2 พบว่ามีจำนวนโรงงานมากกว่า 5,000 โรงงาน ในจำนวนนี้ตั้งอยู่ในอำเภอกะทู้แบน 2,115 โรงงาน ส่วนใหญ่เป็นโรงงานเกี่ยวกับอาหาร ทอผ้า และเสื้อผ้า โดยมีคนงาน จำนวน 80,541 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ตุลาคม 2553)

ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรีได้ดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพแกนนำพนักงานด้านการส่งเสริมสุขภาพของสถานประกอบการในจังหวัดสมุทรสาคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา มีสถานประกอบการที่ส่งแกนนำพนักงานเข้าร่วมโครงการโดยความสมัครใจไม่น้อยกว่า 30 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จากการดำเนินงานดังกล่าวทำให้พบว่าแต่ละสถานประกอบการมีปัญหาด้านสุขภาพ มีความต้องการด้านการส่งเสริมสุขภาพ ตลอดจนมีความสามารถในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน และที่ผ่านมา ศูนย์ฯ ยังไม่มีข้อมูลการส่งเสริมสุขภาพของสถานประกอบการในอำเภอกะทู้แบน ฉะนั้น เพื่อให้เห็นภาพรวมด้านการส่งเสริมสุขภาพของสถานประกอบการในจังหวัดสมุทรสาครได้ในระดับหนึ่ง จึงควรสำรวจสถานประกอบการส่งเสริมสุขภาพพนักงานของสถานประกอบการในอำเภอกะทู้แบน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมสุขภาพและความต้องการด้านส่งเสริมสุขภาพพนักงานของสถานประกอบการส่วนหนึ่งในอำเภอกะทู้แบน จังหวัดสมุทรสาคร จากผู้บริหารของสถานประกอบการส่วนหนึ่งที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการและยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการวางแผนการส่งเสริมสุขภาพของสถานประกอบการในจังหวัดสมุทรสาครให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการสำรวจแบบตัดขวาง (Cross sectional Study) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม 2554

จากบุคลากรของสถานประกอบการ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ ผู้บริหารของสถานประกอบการ จำนวน 29 คนจากสถานประกอบการในอำเภอกระทุ่มแบนที่ยินดีเข้าร่วมโครงการ 29 แห่ง กลุ่มที่สอง คือ พนักงานของสถานประกอบการ ทั้ง 29 แห่ง จำนวน 420 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยมีการคำนวณขนาดตัวอย่างที่น้อยที่สุด เท่ากับ 398 คน (Yamane, 1973 : อ้างถึงใน บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์) 3 เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสอบถาม 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1: แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารของสถานประกอบการ เป็นคำถามปลายปิดให้เลือกตอบและปลายเปิดเพื่อขยายความ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการ จำนวน 12 ข้อ (2) ข้อมูลด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบการ จำนวน 6 ข้อหลัก และ (3) ความต้องการด้านการส่งเสริมสุขภาพของผู้บริหาร จำนวน 3 ข้อหลัก/10 ข้อย่อย ชุดที่ 2: แบบสอบถามสำหรับพนักงานของสถานประกอบการ เป็นคำถามปลายปิดให้เลือกตอบและปลายเปิดเพื่อขยายความ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของพนักงานผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 13 ข้อ (2) ข้อมูลด้านสุขภาพของพนักงาน จำนวน 11 ข้อ (3) ความต้องการด้านส่งเสริมสุขภาพของพนักงาน จำนวน 13 ข้อ แบ่งความต้องการเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด ถึงน้อยที่สุด เกณฑ์การวิเคราะห์ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ประเมินความต้องการระดับมากถึงมากที่สุด หมายถึง ต้องการมาก และประเมินระดับปานกลาง ถึง น้อยที่สุด หมายถึง ต้องการน้อย

แบบสอบถามทั้ง 2 ชุดนี้ ได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนจากผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำไปทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้

ศึกษา นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์อีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง สำหรับแบบสอบถามพนักงานได้นำไปวิเคราะห์และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ .8731 หลังจากนั้นนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จริง ตรวจสอบความครบถ้วนเมื่อได้ข้อมูลกลับ ลงรหัส วิเคราะห์และประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติร้อยละ

ผลการศึกษา

1. แนวทางการส่งเสริมสุขภาพของผู้บริหารสถานประกอบการ

1.1 ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการ

ผลการศึกษาจากผู้บริหารจำนวน 29 คน จากสถานประกอบการ 29 แห่ง พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีตำแหน่งเป็นผู้จัดการ ร้อยละ 55.2 ประเภทกิจการด้านเสื้อผ้า/สิ่งทอ ร้อยละ 24.1 เป็นสถานประกอบการขนาดใหญ่ (พนักงานมากกว่า 200 คน) ร้อยละ 31.0 ขนาดกลาง (พนักงาน 100 - 200 คน) และขนาดเล็ก (พนักงานน้อยกว่า 100 คน) มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 34.5 สำหรับการเจ็บป่วย/โรคเรื้อรังที่พบจากการตรวจสอบสุขภาพประจำปีของพนักงาน พบว่า มีสถานประกอบการที่ตอบ/ให้ข้อมูล 17 แห่ง (ร้อยละ 58.6) ในจำนวนนี้พบว่า การเจ็บป่วย/โรคเรื้อรังของพนักงานที่สถานประกอบการส่วนใหญ่พบมาก คือ ความดันโลหิตสูง และเบาหวาน ส่วนแนวทางการส่งเสริมสุขภาพพบว่าสถานประกอบการส่วนใหญ่ มีผู้ดูแลด้านการรักษาพยาบาล ผู้บริหารรับรู้ข้อมูลด้านสุขภาพของพนักงาน มีนโยบายด้านส่งเสริมสุขภาพ มีงบประมาณจัดกิจกรรม และช่วง 1 ปี ที่ผ่านมา มีโครงการส่งเสริมสุขภาพให้พนักงาน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของสถานประกอบการ จำแนกตาม ข้อมูลทั่วไปด้านสุขภาพ กับขนาดสถานประกอบการ

ข้อมูลทั่วไปด้านสุขภาพ	จำนวนสถานประกอบการ (ร้อยละ)			
	ใหญ่	กลาง	เล็ก	รวม
สถานประกอบการทั้งหมด	9	10	10	29
1. มีผู้ดูแลด้านการรักษาพยาบาล	8 (88.9)	6 (60.0)	2 (20.0)	16 (55.2)
2. ผู้บริหารรับรู้ข้อมูลด้านสุขภาพของพนักงาน	7 (77.8)	9 (90.0)	9 (90.0)	25 (86.2)
3. มีองค์กรภาครัฐ/เอกชน เข้ามาดูแลด้านสุขภาพของพนักงานในสถานประกอบการ	6 (66.7)	4 (40.0)	5 (50.0)	15 (51.7)
4. มีนโยบายด้านการส่งเสริมสุขภาพ	7 (77.8)	8 (80.0)	7 (70.0)	22 (75.9)
5. มีงบประมาณสำหรับจัดกิจกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพ	6 (66.7)	7 (70.0)	6 (60.0)	19 (65.5)
6. ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา มีโครงการด้านการส่งเสริมสุขภาพให้พนักงานในสถานประกอบการ	8 (88.9)	9 (90.0)	7 (70.0)	24 (82.8)

1.2 กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบการ

ผลการศึกษาการส่งเสริมสุขภาพด้านอนามัยบุคคลของพนักงาน พบว่ากิจกรรมที่สถานประกอบการดำเนินงานมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การตรวจสุขภาพประจำปี (ร้อยละ 100.0) การจัดบอร์ดความรู้ด้านสุขภาพ (ร้อยละ 79.3) และการตรวจคัดกรอง

โรคและความเสี่ยง (ร้อยละ 69.0) กิจกรรมที่ดำเนินการน้อยที่สุดคือ มีคลินิกด้านการคุมกำเนิด/วางแผนครอบครัว (ร้อยละ 13.8)

สำหรับการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่สถานประกอบการส่วนใหญ่ดำเนินการมากที่สุด คือ การต่อต้านสิ่งเสพติด รองลงมา คือ การออกกำลังกาย และการบริโภคอาหาร (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของสถานประกอบการ จำแนกตามการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพด้านการต่อต้าน
สิ่งเสพติด การออกกำลังกาย การบริโภคเพื่อสุขภาพ การลดความเครียด และการจัดตั้งกลุ่ม

การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
สถานประกอบการทั้งหมด	29	100.0
ด้านการต่อต้านสิ่งเสพติด		
- ไม่มี	2	6.9
- มี	27	93.1
(1) มีระเบียบห้ามดื่มแอลกอฮอล์ขณะทำงาน	26	96.6
(2) มีระเบียบห้ามสูบบุหรี่ขณะทำงาน/มีพื้นที่ห้าม	24	88.9
(3) จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติด เช่น ยาบ้า	18	66.7
ด้านการออกกำลังกาย		
- ไม่มี	7	24.1
- มี	22	75.9
(1) มีอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมการออกกำลังกาย	16	72.7
(2) มีสถานที่ออกกำลังกายในสถานประกอบการ	14	63.6
(3) จัดกิจกรรมการออกกำลังกายสำหรับพนักงาน	11	50.0
ด้านการบริโภคเพื่อสุขภาพ		
- ไม่มี	13	44.8
- มี	16	55.2
(1) การจัดกิจกรรมให้ความรู้ เช่น การบริโภคอาหารที่ถูกสุขลักษณะ	10	62.5
(2) การควบคุมและให้ความรู้แก่ผู้ขายอาหารเกี่ยวกับภาชนะใส่อาหาร	6	37.5
(3) มีสถานที่บริการอาหารที่สะอาดและถูกสุขลักษณะ	5	31.3
ด้านการลดความเครียด		
- ไม่มี	16	55.2
- มี	13	44.8
(1) จัดอบรมให้ความรู้/วิธีการจัดการกับความเครียด	8	61.5
(2) จัดกิจกรรม/โปรแกรมเพื่อคลายเครียด	5	38.5
(3) มีการบรรยายธรรมะในวันสำคัญๆ	5	38.5
การจัดตั้งกลุ่มเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ		
- ไม่มี	20	69.0
- มี	9	31.0
(1) จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบการ	7	77.78
(2) จัดตั้งกลุ่ม/ชมรมเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบการ	6	66.67
(3) จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการส่งเสริมสุขภาพร่วมกับเครือข่าย	5	55.56

1.3 ความต้องการด้านการส่งเสริมสุขภาพของผู้บริหาร

ผู้บริหารสถานประกอบการส่วนใหญ่ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปดำเนินการมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การอบรมแกนนำพนักงานด้านการส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบการ การพัฒนาสถานที่ทำงาน น่าอยู่ น่าทำงาน และการอบรมแกนนำพนักงานเกี่ยวกับ

การออกกำลังกายและการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ (ตารางที่ 3) สำหรับประเด็นที่ต้องการให้สนับสนุนโดยใช้งบประมาณของสถานประกอบการ ได้แก่ การให้ความรู้ด้านสุขภาพ การตรวจสุขภาพประจำปี ความรู้เรื่องโรคที่เกิดจากการทำงาน โทษของเหล้า/บุหรี่/ยาเสพติด ความรู้ด้านโภชนาการ และการออกกำลังกายเพื่อผ่อนคลายความเมื่อยล้าจากการทำงาน เป็นต้น

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของสถานประกอบการ จำแนกตามความต้องการของผู้บริหาร กับขนาดสถานประกอบการ

ความต้องการของผู้บริหาร	จำนวนสถานประกอบการ (ร้อยละ)			
	ใหญ่	กลาง	เล็ก	รวม
สถานประกอบการทั้งหมด	9	10	10	29
1. การอบรมแกนนำพนักงานด้านการส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบการ	8 (88.9)	9 (90.0)	7 (70.0)	24 (82.8)
2. การพัฒนาสถานที่ทำงาน น่าอยู่ น่าทำงานในสถานประกอบการ	7 (77.8)	7 (70.0)	4 (40.0)	18 (62.1)
3. การอบรมแกนนำพนักงานด้านการออกกำลังกายและการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ	6 (66.7)	7 (70.0)	4 (40.0)	17 (58.6)
4. การอบรมแกนนำพนักงานเกี่ยวกับหลักโภชนาการเพื่อลดเสี่ยง ลดอ้วน ลดพุง	5 (55.6)	7 (70.0)	4 (40.0)	16 (55.2)
5. การให้ความรู้เรื่อง การคุมกำเนิด/การป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	3 (33.3)	5 (50.0)	4 (40.0)	12 (41.4)
6. การอบรมแกนนำพนักงานด้านการเฝ้าระวังโรคทางระบบสืบพันธุ์ในสตรี (มะเร็งเต้านม - ปากมดลูก)	4 (44.4)	4 (40.0)	4 (40.0)	12 (41.4)
7. การอบรมแกนนำพนักงานเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพสำหรับหญิง - ชายวัยทอง	5 (55.6)	4 (40.0)	2 (20.0)	11 (37.9)
8. การจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กในสถานประกอบการ/ชุมชนแม่	1 (11.1)	1 (10.0)	1 (10.0)	3 (10.3)

2. ความต้องการด้านการส่งเสริมสุขภาพของพนักงาน

2.1 ข้อมูลทั่วไปของพนักงาน

พนักงานกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 420 คน พบว่าเป็นพนักงานของสถานประกอบการขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ร้อยละ 39.0 31.7 และ 29.3 ตามลำดับ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 60.7 อายุระหว่าง 30 – 39 ปี ร้อยละ 39.3 สถานภาพสมรส (อยู่ด้วยกัน) ร้อยละ 52.9 การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 35.0 บ้านเกิดไม่ใช่จังหวัดสมุทรสาคร ร้อยละ 81.7 และทำงานน้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 45.2 อาศัยในบ้านเช่า/หอพัก ร้อยละ 52.6 เป็นลูกจ้างรายเดือน ร้อยละ 60.0 ทำงาน 6 วันต่อสัปดาห์ ร้อยละ 87.4 และทำงาน 8 ชั่วโมงต่อวัน ร้อยละ 91.2 ทำงานล่วงเวลา (OT) ร้อยละ 68.8 รายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ร้อยละ 55.7 และเมื่อเจ็บป่วยได้รับการช่วยเหลือจากสถานประกอบการหรือประกันสังคม ร้อยละ 95.0

2.2 ข้อมูลด้านสุขภาพของพนักงาน

กลุ่มตัวอย่างมีเส้นรอบเอวเกิน(ชาย ≥ 90 ซม., หญิง ≥ 80 ซม.) ร้อยละ 28.1 (เพศชาย ร้อย

ละ 13.9 และเพศหญิง ร้อยละ 37.2) ค่าดัชนีมวลกาย มีภาวะน้ำหนักเกิน/อ้วน (BMI = 23.0 – 24.9 กก./ตร.ม.) ร้อยละ 17.6 และมีภาวะอ้วน (BMI ≥ 25.0 กก./ตร.ม.) ร้อยละ 23.8 ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี ร้อยละ 89.5 ในจำนวนนี้ทราบผลการตรวจปกติ ร้อยละ 88.6 สำหรับการศึกษาพฤติกรรมสุขภาพพบว่ากลุ่มตัวอย่างออกกำลังกายบ้าง (ไม่สม่ำเสมอ) ร้อยละ 57.1 รับประทานอาหารไขมันสูงบ่อย ร้อยละ 46.2 ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ร้อยละ 52.6 และสูบบุหรี่ ร้อยละ 15.9 รวมทั้งนอนหลับมากกว่า 6 ชั่วโมงต่อวัน ร้อยละ 47.9

2.3 ความต้องการด้านการส่งเสริมสุขภาพของพนักงาน

ผลการศึกษาความต้องการของพนักงานพบว่าประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การพัฒนาสถานที่ทำงาน นำยูนิตทำงานในสถานประกอบการ การอบรมแกนนำพนักงานด้านการเฝ้าระวังโรคทางระบบสืบพันธุ์ในสตรี และการอบรมแกนนำพนักงานเกี่ยวกับหลักโภชนาการเพื่อลดเสี่ยง ลดอ้วน ลดโรค (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละตามความต้องการของพนักงานในสถานประกอบการ จำแนกเป็นรายชื่อ (n=420)

ความต้องการของพนักงาน	จำนวน (คน) และร้อยละ					ต้องการมาก
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ร้อยละ
1. การพัฒนาสถานที่ทำงานน่าอยู่ น่าทำงาน ในสถานประกอบการ	160 (38.1)	159 (37.9)	83 (19.8)	37 (8.8)	33 (7.8)	76.0
2. การอบรมแกนนำพนักงานด้านการเฝ้าระวัง โรคทางระบบสืบพันธุ์ในสตรี (มะเร็งเต้านม + มะเร็งปากมดลูก)	117 (27.9)	118 (28.1)	125 (29.8)	41 (9.8)	19 (4.5)	56.0
3. การอบรมแกนนำพนักงานเกี่ยวกับหลัก โภชนาการเพื่อลดเสี่ยง ลดอ้วน ลดโรค	96 (22.9)	138 (32.9)	125 (29.8)	44 (10.5)	17 (4.0)	55.8
4. การอบรมแกนนำพนักงานด้านการส่งเสริม สุขภาพในสถานประกอบการ	71 (16.9)	146 (34.8)	163 (38.9)	29 (6.9)	11 (2.6)	51.7
5. การให้ความรู้เรื่องการคุมกำเนิด/การป้องกัน โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์สำหรับพนักงาน	74 (17.6)	132 (31.4)	153 (36.4)	39 (9.3)	22 (5.2)	49.0
6. การอบรมแกนนำพนักงานเกี่ยวกับการ ออกกำลังกายและการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ	74 (17.6)	129 (30.7)	160 (38.1)	39 (9.3)	18 (4.2)	48.3
7. การอบรมแกนนำพนักงานเกี่ยวกับการดูแล สุขภาพสำหรับหญิง-ชายวัยทอง	60 (14.3)	123 (29.3)	150 (35.7)	52 (12.4)	35 (8.3)	43.6
8. การจัดตั้งศูนย์เด็กเล็ก/มมนมแม่ในสถาน ประกอบการ	47 (11.2)	63 (19.8)	135 (32.1)	89 (21.2)	86 (20.5)	26.2

วิจารณ์

1. แนวทางการส่งเสริมสุขภาพของ สถานประกอบการ

จากการศึกษาที่พบว่า สถานประกอบการมีนโยบายด้านการส่งเสริมสุขภาพ ร้อยละ 75.9 แต่มีการจัดสรรงบประมาณดำเนินการเพียงร้อยละ 65.5 และในปีที่ผ่านมาได้จัดทำโครงการ/กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพให้กับพนักงาน ร้อยละ 82.8 แสดงว่ามีสถานประกอบการส่วนหนึ่งที่ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพโดยไม่ใช้งบดำเนินการ สำหรับกิจกรรมที่ดำเนินการมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การตรวจสุขภาพประจำปี การ

จัดบอร์ดความรู้ด้านสุขภาพ และการตรวจคัดกรองโรค/ความเสี่ยง ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามกฎกระทรวงของกระทรวงแรงงาน เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีตรวจสุขภาพของลูกจ้างและส่งผลการตรวจแก่พนักงานตรวจแรงงาน พ.ศ. 2547⁴ และด้วยกฎกระทรวงดังกล่าวนี้ จึงทำให้สถานประกอบการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวมากกว่าประเด็นอื่นๆ

สำหรับการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพพนักงานพบว่า สถานประกอบการเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.1) ให้ความสำคัญกับการต่อต้านสิ่งเสพติดมากที่สุด และกิจกรรมที่ดำเนินการ คือ มีระเบียบห้ามดื่มแอลกอฮอล์

ขณะทำงาน และมีระเบียบห้ามสูบบุหรี่ขณะทำงาน อาจเนื่องมาจากทั้งสองประเด็นที่กล่าวมานี้ มีข้อบังคับและบทลงโทษตามกฎหมายถ้ามีการฝ่าฝืน ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ห้ามขายและห้ามบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่ประกอบกิจการโรงงาน พ.ศ.2554⁵ รวมทั้ง ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 19 พ.ศ. 2553 เรื่อง การกำหนดชื่อหรือประเภทของสถานที่สาธารณะและสถานที่ทำงานให้มีการคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ และกำหนดส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดของสถานที่ดังกล่าวเป็นเขตสูบบุหรี่หรือเขตปลอดบุหรี่ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535⁶ นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ การจัดทำกฎ/ระเบียบเกี่ยวกับสุราและบุหรี่ในสถานประกอบการ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายที่กำหนด ก็สามารถทำได้ง่าย รวดเร็วและไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ จึงทำให้สถานประกอบการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพด้านการต่อต้านสิ่งเสพติดมากกว่าประเด็นอื่นๆ

ส่วนความต้องการส่งเสริมสุขภาพพนักงานที่ผู้บริหารต้องการมากที่สุด 2 อันดับแรก คือ การอบรมแกนนำพนักงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ และการพัฒนาสถานที่ทำงานน่าอยู่น่าทำงานอาจเนื่องจาก กระทรวงแรงงานได้ประกาศมาตรฐานแรงงานไทย ความรับผิดชอบทางสังคมของธุรกิจไทย⁷ ซึ่งมีสาระสำคัญ 2 ส่วนหลัก คือ 1. สิทธิแรงงานและการคุ้มครอง 2. ระบบการจัดการแรงงาน เพื่อให้สถานประกอบการสามารถนำมาตราฐานแรงงานไทยไปพัฒนาในสถานประกอบการด้วยความสมัครใจ และปัจจุบันได้มีการเปิดเสรีทางการค้าทำให้เกิดการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ซึ่งหลายประเทศได้ร่วมกันจัดทำข้อตกลงทางการค้าในรูปแบบเขตการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA) ทำให้ประเทศคู่ค้าต้องปรับตัวในการดำเนินการค้าต่อกัน และความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ หรือ

CSR (Corporate Social Responsibility) ได้ถูกนำมาเป็นพันธะสัญญาทางการค้าเพื่อให้ภาคธุรกิจมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะอยู่ในรูปของข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตสินค้าแล้ว ยังให้ความสำคัญด้านมาตรฐานของสิทธิแรงงานและสิทธิมนุษยชนอีกด้วย สำหรับแนวปฏิบัติด้านสิทธิแรงงานประการหนึ่งคือ จัดให้มีระบบการทำงานที่มุ่งเน้นความปลอดภัยและสุขอนามัยในสถานที่ทำงานอย่างเหมาะสม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานโดยนำหลักกรรมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้⁸ จึงทำให้ผู้บริหารของสถานประกอบการให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวมากกว่าประเด็นอื่นๆ

2. ความต้องการด้านการส่งเสริมสุขภาพของพนักงาน

จากการศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของพนักงานกลุ่มตัวอย่างที่พบว่า ส่วนใหญ่มีการออกกำลังกายบ้างไม่สม่ำเสมอ รับประทานอาหารประเภทไขมันสูงบ่อยและดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยดีนัก อันจะส่งผลต่อภาวะการเจ็บป่วยและการเกิดโรคในช่วงต่อไป สอดคล้องกับรายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2551 – 2552⁹ โดยสรุปเมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจครั้ง 3 ในปี พ.ศ. 2547 พบว่า ความชุกของบางปัจจัยเสี่ยงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่น ภาวะอ้วน และภาวะไขมันในเลือดสูง การกินผักผลไม้ไม่เพียงพอ และภาวะโลหิตจาง บางปัจจัยอยู่ในสถานการณ์คงเดิม ได้แก่ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และการมีกิจกรรมทางกายเพียงพอเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เป็นต้น ดังนั้นจึงยังมีความจำเป็นที่ทุกภาคส่วนยังต้องร่วมกันกำหนดมาตรการ ดำเนินการควบคุม ป้องกันปัจจัยเสี่ยง และสร้างเสริมสุขภาพประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ส่วนความต้องการด้านส่งเสริมสุขภาพที่พนักงานต้องการมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การพัฒนาสถานที่ทำงานน่าอยู่น่าทำงาน การอบรมแกนนำพนักงานด้าน

การเฝ้าระวังโรคทางระบบสืบพันธุ์ในสตรี และการอบรมแกนนำพนักงานเกี่ยวกับหลักโภชนาการเพื่อลดเสี่ยง ลดอ้วน ลดโรค อาจเนื่องจากการพัฒนาสถานที่ทำงานน่าอยู่ น่าทำงาน เป็นการพัฒนาให้สถานที่ทำงานจัดการสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดีของคนทำงานทุกคน ทั้งผู้ประกอบการ ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้มารับบริการ และจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพเพื่อให้เกิดความสุขกายสบายใจในการทำงาน¹⁰ จึงทำให้พนักงานส่วนใหญ่ต้องการมาก อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และจากข้อมูลด้านสุขภาพของพนักงานที่พบว่า เพศหญิงมีเส้นรอบเอวเกิน (มีภาวะอ้วนลงพุง) ร้อยละ 37.2 ขณะที่เพศชายมีเส้นรอบเอวเกินเพียงร้อยละ 13.9 เมื่อพิจารณาค่าดัชนีมวลกาย (BMI) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีค่าดัชนีมวลกายอยู่ในช่วงน้ำหนักเกิน/อ้วน ถึง อ้วน ซึ่งรวมกันได้ร้อยละ 41.4 ในขณะที่ผลการศึกษาด้านนโยบายของผู้บริหารสถานประกอบการที่พบว่า มีการดำเนินกิจกรรมด้านการบริโภคเพื่อสุขภาพในสถานประกอบการ เพียงร้อยละ 55.2 จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการในประเด็นที่กล่าวมาแล้วข้างต้นมากกว่าประเด็นอื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรี หรือหน่วยงานสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง ควรจัดอบรมให้ความรู้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบการให้บุคลากรระดับผู้บริหาร เพื่อกระตุ้นให้เห็นประโยชน์และสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพพนักงานอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายและข้อมูลด้านสุขภาพของพนักงาน

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม/สนับสนุนให้สถานประกอบการมี/กำหนดนโยบายการส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบการโดยให้แกนนำพนักงานมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ จะทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความภาคภูมิใจ และกระตุ้น

ให้มีกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพในสถานประกอบการอย่างต่อเนื่อง

3. ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรี หรือหน่วยงานสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง ควรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง/ที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ และสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของพนักงานให้สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของสถานประกอบการ ทั้งด้านวิชาการ เทคโนโลยี และสื่อความรู้ต่างๆ จะทำให้การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของสถานประกอบการประสบความสำเร็จ

4. ควรนิเทศติดตามการส่งเสริมสุขภาพพนักงานในสถานประกอบการอย่างน้อยปีละครั้ง ซึ่งอาจใช้การติดตามโดยตรงหรือผ่านทางหน่วยงานสาธารณสุขที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

References

1. National Statistical Office. Health Conditions of Thai Labors. Bangkok: National Statistical Office; 2010. (in Thai).
2. Department of Industrial Works. Factory Data, divided by area, Samut Sakhon Province [Online]. Available from: <http://www2.diw.go.th/factory/> [Accessed 2010 November 12]. (in Thai).
3. Boontham Kitpreedaborisut. Social Scientific Research Methodology. (7th Edition). Bangkok: Charoenphol Printing. 1997. (in Thai).
4. Labor Law Data Source. Employees' Medical Check-up [Online]. Available from: <http://law.siamhrm.com/?file=law-018> [Accessed 2009 August 30]. (in Thai).
5. Alcoholic Drinks Control Act 2008 [Online]. Available from: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2551/A/033/34.PDF> [Accessed 2009 August 31]. (in Thai).

6. Bureau of Tobacco Control, Department of Disease Control, Ministry of Public Health. Ministry of Public Health's Notice 2010 No. 19 [Online]. Available from: <http://www.thaiantitobacco.com/cms/content/view/48/131> [Accessed 2010 July 28]. (in Thai).
7. Department of Labor Protection and Welfare. Thai Labor Standard, Social Accountability of Thai Business TLS 8001 – 2010. Bangkok: Ministry of Labor; 2010. (in Thai).
8. The Safety and Health at Work Promotion Association (Thailand). Thai Products CSR, Care for Labor Rights [Online]. July 2010. Available from: <http://www.shawpat.or.th/news/> [Accessed 2010 November 12]. (in Thai).
9. National Health Examination Survey Office. Thai Citizen Health Survey Report from 4th Medical Check-up 2008-2009. Nonthaburi: The Graphico System Company Limited; 2010. (in Thai).
10. Bureau of Environmental Health. Guide to Livable and Pleasant Workplace “Lively, Clean, Safety, Good Environment”. Nonthaburi: Department of Health, Ministry of Public Health; 2010. (in Thai).